

POZIȚIA POPULAȚIEI SĂLĂJENE FAȚĂ DE RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENȚA DE STAT A ROMÂNIEI DIN ANII 1877—1878

În multimilenara sa existență în spațiul carpato-dunărean, poporul nostru a știut în orice moment să lupte pentru menținerea ființei sale naționale, apărarea sau cucerirea independenței statale. Carpații n-au fost niciodată un obstacol în manifestarea solidarității, unității poporului român în lupta pentru deplina sa unitate națională și statală așa după cum ne arată și evenimentele din 1877—1878.

După cum se știe la 9 mai 1877 România își declară independența de stat față de Imperiul Otoman. Vestea proclamării independenței României și deschiderea ostilităților româno-turce a avut un larg ecou în Transilvania cuprinsă atunci în Imperiul Austro-Ungar. Deși Sălajul sau Țara Silvaniei cum mai este cunoscută această parte de țară era departe de granițele politice ale României, documentele vremii indiferent de proveniență vorbesc despre solidaritatea sălăjenilor cu frații lor de peste munți. Au loc agitații și manifestări publice ale conștiinței unității noastre naționale. Încă în 1876 când se declanșase mișcarea de eliberare de sub turci a popoarelor de la sud de Dunăre, în raportul său confidențial din 22 decembrie, către Ministerul de Interne, comitele suprem al Sălajului arăta: îndeosebi în zonele limitrofe Munților Meseș, se poate observa o agitație neobișnuită a populației românești. Pentru asigurarea liniștii și ordinii publice comitele suprem cere ministrului de interne să-i trimită 9 jandarmi din care 8, patru călări și patru pedestrași să fie în unitatea de jandarmi a plasei Zălău și unul pentru plasa Șimleu. Din acest total de 9 jandarmi, 2 soldați și un fruntaș să fie la Crasna¹.

Numai la două săptămîni și cîteva zile după declararea independenței de stat a României, (la 25 mai) un grup de bărbați patrioți sălăjeni trimis din Zălău o scrisoare vicarului Silvaniei din Șimleu, Olimpiu Barbulovici, în care cer acestuia ca prin protopopiatele din subordine să strîngă ofrande pentru ostașii români. Scrisoarea este semnată de Gheorghe Pop de Băsești, avocații Ioan Maniu și Emeric Pop, Vasile Pop asesor la sedria orfanală din Zălău, Gavril Trifu profesor la școala nor-

¹ Arhivele Statului Zălău, Fond Prefectura jud. Sălaj, seria: Comitele suprem, doc. nr. 165/1876.

mală din aceeași localitate, Alexandru Costea preot în Orțița, Teodor Pop protopop din Ortelec și Valentin Pop funcționar în Zalău².

Mai târziu în cursul anului 1878, mai precis în 28 ianuarie comitele suprem (prefectul) dădea instrucțiuni comandanților de poliție din orașe și tirguri asupra modalităților de acordare a autorizațiilor de ținere a adunărilor populare în care autoritățile locale explicau raporturile interstatale. Se spune în continuare că s-a observat cu ocazia acestor adunări, tulburări ale ordinii publice și manifestații antistatale ale populației. Or, în condițiile în care Austro-Ungaria, deși și-a declarat neutralitatea față de războiul din Balcani, avea o vădită simpatie față de Turcia, creînd tot soiul de greutăți poporului în sprijinirea României și permițînd în mod nestingherit ajutorarea turcilor, reiese cît se poate de clar că această atitudine antistatală a poporului nu era altceva decît un exemplu cît se poate de clar a solidarității populației cu tabăra beligerentă antiturcă, credem cu românii în primul rînd³. Ne îndreptățește să credem acest lucru și faptul că sîntem la un interval de timp, destul de scurt, după raportul prim-notarului din Tășnad care în numele primarului în 24 noiembrie 1877, raporta comitetului suprem: „... este caracteristic la români interesul pentru evenimentele din răsărit și se pronunță împotriva statului...“⁴.

Pe lângă manifestările menționate în Țara Silvaniei sînt semnalate și acțiuni de sprijinire materială a celor plecați pe fronturile din Balcani, prin efectuarea de colecte de bani, scamă, etc. Astfel de colecte face Elena Pop de Băsești, care în lunile septembrie—noiembrie 1877 împreună cu Iuliana Achim, Lucreția Vultur, Ana Vașvari, Aloisia Oșanu, Lețitia Bran și alte fete din popor trimite Iuditei Măcelariu din Sibiu 12 kg. și 650 gr. de scame, care serveau pe atunci în loc de valută la pansarea răniților. Tot Elena Pop de Băsești în luna septembrie face o mare colectă de bani. De la oameni simpli din popor și pînă la mari proprietari; ea adună 3 galbeni, 2 taleri, 187 florini, și 90 creițari sau exprimat numai în florini, aproximativ 225 florini. Contribuie la această colectă: țărani din Băsești, Iosif Fărcașiu 40 creițari, Ilie Pop 40 creițari, Andrei Pop 1 florin, Vasile Silaghi 30 creițari, Simion Crișan 20 creițari, Ilie Pop a Flori 20 creițari, Gheorghe (Giurca) Pop 20 creițari, Teodor Pop 10 creițari, Gavril Grosu 20 creițari, Ioan (Nuțu) Rățișiu, 40 creițari, Mihai Pop a lui Gheorghe (Giurca) 40 creițari, Alexandru Pop 2 florini, Andrei (Andraș) Pop 60 creițari, Vasile Mureșan 20 creițari, Ioan Pop Solanu 20 creițari, Ioan (Onu) Ungureanu (Magyari) 20 creițari, Grigore Pop 20 creițari, Vasile Năprădean 10 creițari. Din Băsești au mai donat pentru răniții români curatorul Andrei Pop 40 creițari, învățătorul Teodor Pop 1 florin, juzii Flore Pop 40 creițari și Vasile Pop 50 creițari, Ana Boitor năs-

² I. Ardeleanu Senior, *Oameni din Sălaj*, Zalău, 1938, pag. 205. Scrisoarea din 25 mai 1877 trimisă vicarului din Șimleu, Olimpiu (Alimpu) Barbuloviciu, publicată integral. Originalul se află în posesia Muzeului de istorie din Baia-Mare.

³ Arhivele Statului Zalău, Fond Prefectura Jud. Sălaj, Seria: Comitele suprem: doc. nr. 18/1878.

⁴ *Idem*, document nr. 365/1877.

cută Costea soția notarului cercual și nepotul său Ambrosi 2 taleri și un florin, proprietarii Mihai Pop 5 florini, Gheorghe Pop de Băsești 100 florini, Ignat Marcovici 1 florin, doamna Maria Pop născută Loșonți 10 florini, arhidiaconul Gheorghe Pop 5 florini, economistul Sever Sab. Mureșanu 2 florini, arendașii Ludvig Bernard 1 florin, Matei Marcovici 50 creițari. Din alte localități mai contribuie deputații Gheorghe Știrbu cu 10 florini și Ștefan Antonescu 10 florini, Terezia Pop născută Șerban din Cehu-Silvaniei 2 galbeni, Gheorghe Maior subjude regal din Cehu-Silvaniei 1 florin, Lucreția Vulturu din Birsăul de Sus 2 florini, proprietarii Ioan (Onuț) Perșe din Giurtelecu-Hododului 1 florin, Dănilă Horincar din Orțița 1 florin, Mihai Horincar din Orțița 50 creițari, Constantin Pop Ursu din Băița 1 florin, arendașul Solomon Kupferschmidt din Orțița 30 creițari, preotesele Terezia Cîncă 1 florin, Ana Alpini Galu 1 florin, preoții Ioan Kovács 1 florin, Vasile Mureșan 2 florini, tânărul absolvent în teologie Demetriu Pop 2 florini, Nichifor Oșanu protopop în Sălsig 2 florini, Ioan Șimon din Birsăul de Jos 2 florini, Danil Vulturu viceprotopop din Birsăul de Sus 3 florini, Teodor Lenghel din Stremți 5 florini, Alexandru Costea din Oarța de Sus 5 florini și Ștefan Achim din Asuajul de Jos 2 florini. Colectanta Elena Pop fiica lui Gheorghe Pop de Băsești contribuie cu 1 galben⁵. Tot în jurul Cehului-Silvaniei în localitățile Nadișul Român și Sălățiș, preotul Vasile Cotoțiu adună 8 florini și 33 creițari pentru răniții români⁶, iar în Giurtelecu-Hododului învățătorul Ioan Budelecan face cu copii la școală 2 kg. de scamă. Elevii care s-au remarcat în această acțiune au fost: Stefan Marinca, Vasile Zoicaș, Irina Danu și Veronica Cabaș⁷.

O altă mare colectă de bani face protopopul Teodor Pop din Ortelec (azi cartier al orașului Zalău) în luna noiembrie 1877. Contribuie la această colectă: avocații Ioan Maniu din Zalău 1 florin de argint, fiul acestuia Căsiu Maniu 1 coroană austriacă, Demetriu Suciu din Cehu-Silvaniei 5 florini, Ioan Nichita din Zalău 5 florini, Andrei Czibensky 1 taler, profesorul Gavril Trifu din Zalău 1 coroană austriacă, Ioan Rusu Oros 4 florini, Maftei Strimbu 2 florini, Demetriu Bărnuțiu al doilea vîcenotar comitatens 5 florini, Vasile Pop asesor la sedria orfanală din Zalău 1 coroană austriacă, Gavril Lazăr 1 florin, Adele Lemeni născută Pop 2 coroane austriece, Ioan Pop 1 coroană austriacă, Maria Ghiurco 2 florini, Alexandru Oprîșișu 1 florin, Vasile Petrușan 2 florini preotul Demetriu Dragoș 5 florini, Șandru Orțianu 5 florini, Ilarian Covianu 10 florini. Colectantul Teodor Pop contribuie cu 5 florini. În total colecta se ridică la suma de 6 coroane austriece, un taler și 53 florini sau exprimat numai în florini, conform documentelor de epocă, 89 florini⁸.

⁵ *Idem*, doc. nr. 274/1877 și Telegraful Român din 9 sept. și 11 noiembrie 1877.

⁶ *Gazeta Transilvaniei* din 22 decembrie 1877.

⁷ *Idem*, din 23 mai 1877.

⁸ Arhivele Statului Zalău, Fond Prefectura jud. Sălaj, seria: Comitele suprem, doc. nr. 358/1877, fond Parohia ortodoxă Ortelec, Protocolul actelor parohiei pe anul 1877, nr. crt. 163 din 23 noiembrie și Telegraful Român, nr. 89 din 22 noiembrie 1877.

În zona Șimleului-Silvaniei prin luna decembrie 1877 colectă de bani pentru răniții din România face Maria Barbuloviciu soția vicarului Olimpiu Barbuloviciu. Cei care donează bani sînt: Ioan Anghel avocat în Simleu 2 florini, Ludovica Oros născută Aciu 2 florini, preoții Gheorghe Costea din Șeredei, Ignățiu Suru din Mal, Ioan Pop din Crasna, Ioan Mustea din Stîrciu, Filip Șimonca, din Valcău de Jos, Petru Aciu din Cehei, Petru Codeus din Fizeș, Demetriu Pop din Halmăjd, Vasile Marinceș din Pria, Teodor Nichita din Cizer, Ioan Catona din Valcău de Sus, și Demetriu Moisin din Drighiu cîte un florin și Vasile Mureșan din Plopiș 4 florini. În Siciu preoteasa Virginia Șerbu strînge de la săteni 12 florini, care intră tot în această colectă. Maria Barbuloviciu contribuie cu 5 florini. În total colecta se ridică la suma de 37 florini⁹.

Din Babța localitate aparținătoare în anul 1877 comitatului Sălaj, prin intermediul Elenei Pop de Băsești, preotul Ștefan Pop trimite Iuditei Măcelariu din Sibiu în cursul lunii noiembrie 1877, 6 florini de argint¹⁰. Iar Emilia Pop născută Mărcuș din Zalău în martie 1878 contribuie la colecta făcută de centru de colectare din Cluj cu 2 kg. și 70 gr. de scamă fină, 48 triunghule, 38 bandaje și mai multe haine¹¹.

Spre centrele de colectare din Cluj, Dej, Tîrgu-Lăpuș, Șomcuta-Mare, etc. își îndreaptă încă mulți alți locuitori din Sălaj modesta lor contribuție la ajutorarea celor ce sîngerau pe cîmpurile de luptă.

Fără a încerca să evaluăm ofrandele materiale cu care contribuie sălăjenii la sprijinirea războiului româno-turc, a celor suferinzi, numai banii trimiși de ei în scopul amintit se ridică la suma de peste 370 florni care avînd în vedere cursul florinului în 1877 (Cf. ziarul oficial al comitatului Sălaj — „Szilágy” — nr. 5, din 5 mai 1877) ar putea fi evaluați la aproximativ 25.000 lei.

Toate aceste informații, considerăm, că sînt în măsură să vorbească cît se poate de convingător despre conștiința unității noastre naționale și voința unanimă de libertate, dreptate și independență. Războiul pentru independența de stat a României, pentru înlăturarea ultimelor rămășițe ale suzeranității turcești din anii 1877—1878 a fost doar un moment, care a confirmat încă o dată acest fapt.

IOAN TOMOLE

⁹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 100 din 22 decembrie 1877.

¹⁰ *Telegraful Român*, nr. 86 din 11 noiembrie 1877.

¹¹ *Gazeta Transilvaniei* nr. 17 din 24 martie 1878 și *Telegraful Român* din 21 martie 1878.

L'ATTITUDE DE LA POPULATION DU DISTRICT DE SĂLAJ ENVERS LA GUERRE POUR L'INDEPENDANCE ROUMAINE DE 1877**(RÉSUMÉ)**

Cet article présente l'écho de la guerre pour l'indépendance de la Roumanie des années 1877—1878 parmi les habitants du département Sălaj. Dès l'année 1876 quand les peuples chrétiens de la péninsule Balkanique se levent contre les occupants turcs, le préfet du département a rapporté au ministre des affaires intérieures qu'il a observé dans les regions voisines avec les montagnes Meseș une agitation inaccoutumée de la population roumaine. Pendant les hostilités roumaines-turques un groupe des patriotes ont adressé le 25 mai 1877 une lettre au vicaire du Sylvania dans laquelle ils sollicitent qu'il ouvre une liste de subscription en objets et argent pour les soldats roumains. Le 24 novembre 1877 le notaire de la mairie de la ville Tășnad a rapporté qu'il a vu parmi les habitant roumains un grand intérêt pour les événements de l'Est de l'Europe, c'est à dire de la péninsule Balkanique où se déroulent alors les hostilités militaires roumaines-russes-turques. Pour les soldats roumains blessés ont collecté de objets et de l'argent mademoiselle Elena Pop de Băsești, des monnaies l'archipêtre Teodor Pop d'Ortelec (aujourd'hui un quartier de la ville Zalău), Maria Barbuloviciu de Șimleul-Silvaniei et Vasile Cotoșiu de Sălățig.